

Resultaten Conjunctuurenquête 2018

Datum, maart 2019

Inleiding

In november en december 2018 zijn in het kader van de conjunctuurenquête (CE) ruim 500 bedrijven benaderd. Doel van deze enquête is om op reguliere basis, tweemaal per jaar, actuele informatie te verschaffen over bedrijfsmatige en economische parameters en ontwikkelingen. Daarnaast dient het inzicht te geven in verwachtingen en opinies van ondernemers.

In dit verslag wordt nader ingegaan op de resultaten van de opinievragen van de enquête. Kwantitatieve gegevens worden hier niet besproken en de omzetten en winst in beperkte mate. Allereerst wordt er een korte inleidende beschouwing gegeven over de methodologie zoals die voor de enquête wordt gebruikt.

Met de verkregen gegevens van de bedrijven (NV's en eenmanszaken met een balans en winst- & verliesrekening) wordt een beeld gegeven van de verschillende onderwerpen waardoor de inhoud van dit verslag bestaat uit:

- Investeringsbelemmeringen
- Vertrouwen in de economie
- Vertrouwen in de toekomst
- Mening ten aanzien van het investeringsklimaat
- Omzetmutaties
- Conjunctuurindex
- Bedrijfsresultaten

Om een indruk te krijgen van het verloop en trend van de conjunctuur in een oogopslag is er sinds kort een conjunctuurindex opgesteld. Dit aan de hand van gegevens van vertrouwen in de toekomst, de perceptie van het investeringsklimaat en de veranderingen van de omzetten, de omzetmutaties. Deze zijn geaggregeerd in de vorm van een samengestelde index en geven zodoende een beeld van het relatieve verloop van de conjunctuur in de tijd.

Daarnaast wordt er bij vertrouwen in de toekomst en de perceptie van het investeringsklimaat een nadere analyse gemaakt voor de drie voor conjunctuur en economie belangrijke bedrijfstakken bouw, handel en horeca. Dit vanaf december 2010.

De bouw is hier genomen vanwege de grote invloed op de conjunctuur, de handel vanwege de omvang van deze bedrijfstak en toerisme vanwege het economische- en maatschappelijk belang.

Ook wordt er bij vertrouwen in de toekomst en de perceptie van het investeringsklimaat bij het aantal werkenden (grootte van bedrijven) een vergelijking gemaakt met voorgaande twee perioden. Deze wordt in grafiekvorm gepresenteerd.

Methodologie

De conjunctuurenquête wordt twee keer per jaar onder de bedrijven op Curaçao gehouden. Doel van de enquête is om op reguliere basis actuele informatie te verschaffen over bedrijfsmatige en economische parameters en ontwikkelingen. Daarnaast dient het inzicht te geven in verwachtingen en opinies van ondernemers. Deze informatie is van direct belang voor het krijgen van inzicht in (ontwikkelingen van) de economie, werk en werkgelegenheid en investeringsklimaat. In juni wordt geënuquêteerd over het eerste halfjaar van het lopende kalenderjaar, in december over het gehele jaar. Dit wordt gedaan met behulp van enquêteurs met vragenlijsten en via email (ruim 60% van het totaal aantal benaderde bedrijven).

Het onderzoek wordt uitgevoerd bij alle bedrijven met tien of meer werknemers, terwijl van de bedrijven vanaf drie tot tien werknemers een steekproef wordt genomen. De CE is aldus voor een deel een steekproefonderzoek. Eind 2018 zijn er in totaal ruim 500 bedrijven benaderd. Daarvan waren 24 procent kleine bedrijven tot 10 werknemers, 58 procent middelgroot (tot 50 werknemers) en 18 procent groot. Door het nemen van een steekproef wordt een schatting gemaakt van de karakteristieken van de gehele populatie (alle bedrijven) en kunnen daar op een verantwoorde wijze uitspraken over worden gedaan. Onder bedrijven wordt hier verstaan NV's en eenmanszaken met een balans en winst- & verliesrekening.

Bij de steekproeftrekking (voor de bedrijven van drie tot tien werknemers) wordt uitgegaan van een betrouwbaarheid van 95 procent (5% foutenmarge, z-waarde van 1,96). Uitgaande van de gehele populatie van bedrijven vanaf 3 werknemers tot 10 werknemers komt dat op het moment van trekking neer op in totaal 330 bedrijven. De steekproef wordt proportioneel getrokken, waarbij rekening wordt gehouden met en uitgegaan van het aantal bedrijven per bedrijfstak.

Bij vertrouwen in de toekomst, mening ten aanzien van het investeringsklimaat en omzetmutaties wordt ook inzicht gegeven in de situatie per bedrijfstak en naar aantallen werknemers.

Bij de verschillende onderwerpen wordt er een vergelijking gemaakt met voorgaande periode van een half jaar daarvoor (de enquête wordt immers twee keer per jaar uitgevoerd). Uitzondering daarop zijn de omzetmutaties en bedrijfsresultaten. Deze worden altijd vergeleken met de resultaten van december van het voorgaande jaar.

De gepresenteerde conjunctuurindex is een samengestelde index. Deze is opgesteld aan de hand van gegevens van vertrouwen in de toekomst, de perceptie van het investeringsklimaat en de veranderingen van de omzetten (de omzetmutaties). Deze zijn niet gewogen en geaggregeerd en vervolgens grafisch weergegeven. Als

basisjaar is genomen 2010, het jaar van de verzelfstandiging van het Land Curaçao. De conjunctuurindex is een intervalschaal met '100' als beginpunt. De bedoeling is dat de lezer door deze index een idee krijgt van het verloop van de conjunctuur. Dit niet in absolute termen (het is een intervalschaal), doch in relatieve termen. Hierdoor is op eenvoudige wijze het verloop (trend) van de conjunctuur aan de hand van een drietal factoren gevisualiseerd.

Investeringsbelemmeringen

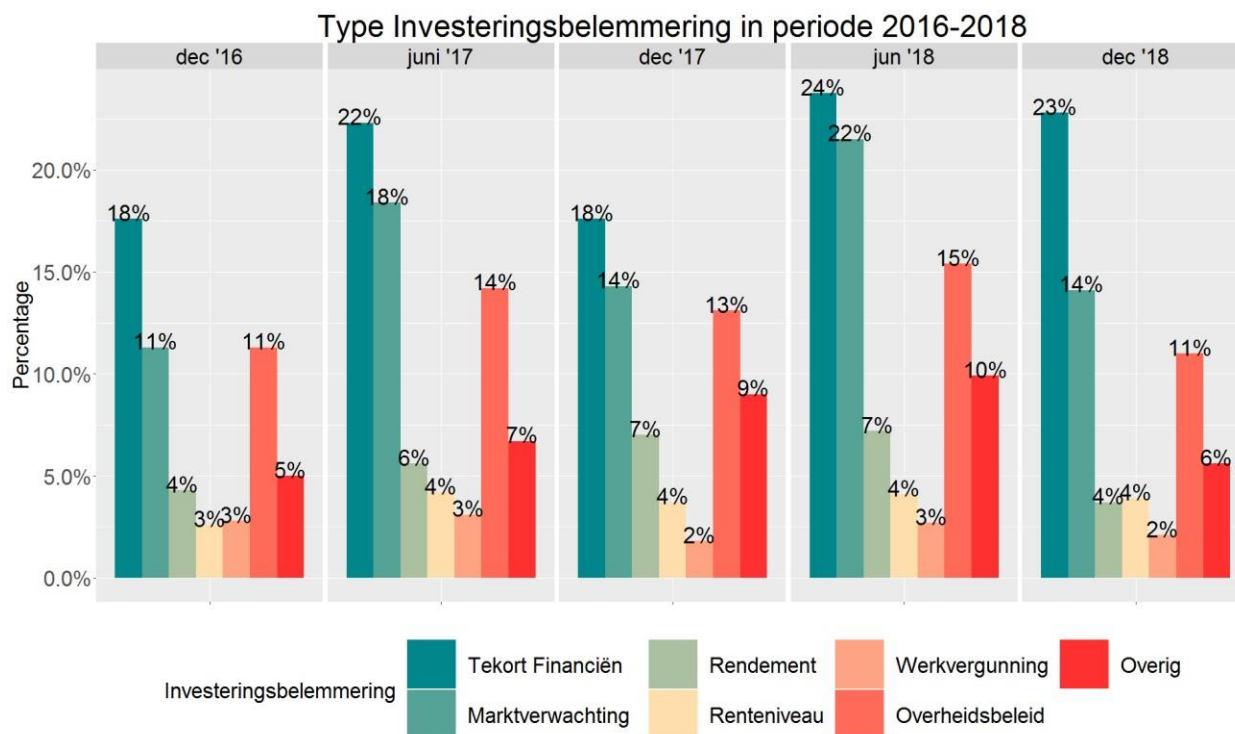
Investeren in vernieuwing of vervanging is van groot belang voor het bestaan en in stand houden van een onderneming. Wil een onderneming winst maken en vooral, winst blijven maken, dan zijn investeringen zelfs een conditio sine qua non. Investeringsbelemmeringen spelen dus een hele belangrijke rol bij het ondernemen en doen van investeringen.

Ruim 46 procent van de benaderde bedrijven heeft aangegeven te hebben geïnvesteerd in de tweede helft van 2018. Dat is 2 procentpunten meer dan zowel december 2017 als juni 2018.

Van de bedrijven heeft 33 procent aangegeven dat er van investeringsbelemmeringen sprake is geweest. Dit is 2 procentpunten minder in vergelijking met juni 2018.

Zoals doorgaans het geval, is het tekort aan financiële middelen de grootste investeringsbelemmering (zie figuur 1). De afgelopen periode is het nauwelijks veranderd daar het sinds juni 2018 met nog geen 1 procentpunt is afgenomen naar 23 procent. Daarbij dient opgemerkt te worden dat het cijfer van juni 2018 naar beneden is bijgesteld vanwege de (te) grote afwijking van de trend. Dit cijfer van juni betrof een imputatie; een statistisch verantwoorde toevoeging op basis van reeds bestaande data. Dit laatste is tevens gedaan voor het cijfer van de marktverwachting; deze is bijgesteld naar 22 procent. Het aandeel bedrijven dat een slechte marktverwachting als belemmering heeft aangegeven is (mede daardoor) afgenomen van 22 naar 14 procent.

Het 'overheidsbeleid' is ten opzichte van juni met 4 procentpunten afgenomen naar 11 procent. Wat verder opvalt is de afname van de rendementen als belemmering. Aangegeven is dat deze is afgenomen van 7 naar nog geen 4 procent.

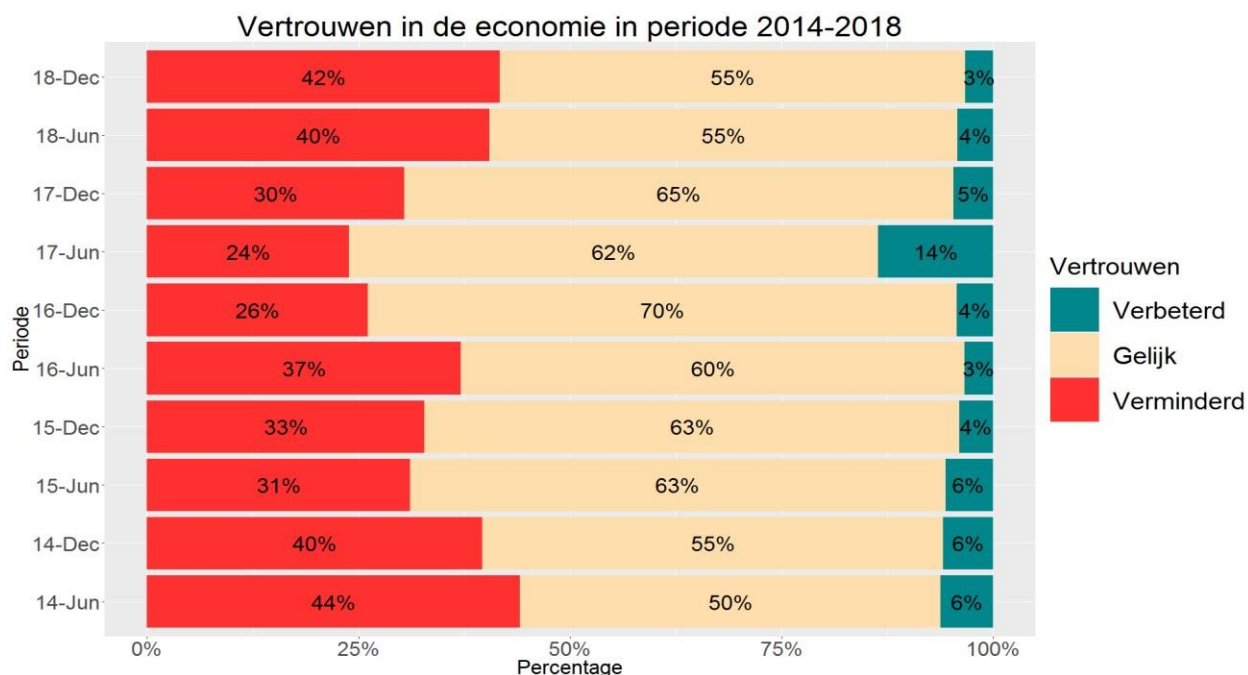
Figuur 1: investeringsbelemmeringen

Vertrouwen in de economie

Vertrouwen is een belangrijk economisch begrip. Het wordt wel beschouwd als een bindmiddel voor de samenleving die ervoor zorgt dat mensen consumeren en geld besteden en ondernemers sneller zaken gaan doen, meer investeren en meer risico durven te nemen. Is er weinig vertrouwen dan zal er een meer afwachtende houding worden aangenomen, worden er meer zekerheden gevraagd en worden er minder zaken gedaan. Afwezigheid van vertrouwen kan een economie vertragen met alle nare gevolgen van dien.

Het vertrouwen in de economie is naar de mening van de ondernemers de afgelopen periode (tweede helft van 2018) iets verminderd. Het percentage bedrijven dat heeft aangegeven dat het de afgelopen periode verbeterd is, is afgenomen (zie figuur 2). Dat percentage is verminderd van 4 naar slechts 3 procent van de bedrijven.

Het aandeel bedrijven dat heeft aangegeven dat het vertrouwen in de economie is verminderd, is toegenomen van 40 naar 42 procent. Het percentage ondernemers dat heeft aangegeven dat het vertrouwen gelijk is gebleven, is ten opzichte van afgelopen juni 2018 met 55 procent gelijk gebleven.

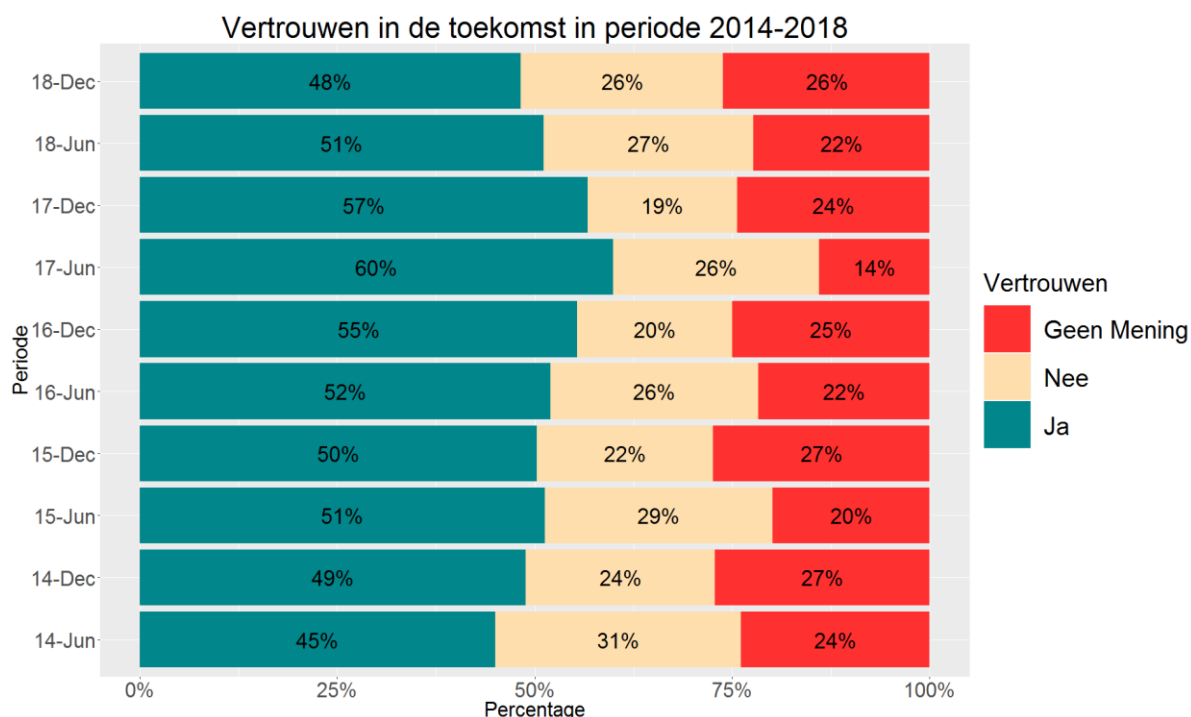

Figuur 2: vertrouwen in de economie

Vertrouwen in de toekomst

Het percentage bedrijven dat in december 2018 heeft aangegeven vertrouwen te hebben in de toekomst, is in vergelijking met juni van dat jaar wat afgenomen, van 51 naar 48 procent (zie figuur 3). Wat opvalt is dat het aandeel bedrijven dat heeft aangegeven géén vertrouwen te hebben in de toekomst niet verder is toegenomen. Sterker nog, dat is licht afgenomen en wel van 27 naar 26 procent. Het vertrouwen in de toekomst is aldus per saldo iets minder positief geworden in vergelijking met de eerste helft van 2018.

Iets meer bedrijven hebben aangegeven geen mening te hebben over de gestelde vraag. Dit is ten opzichte van afgelopen periode veranderd van 22 naar 26 procent.

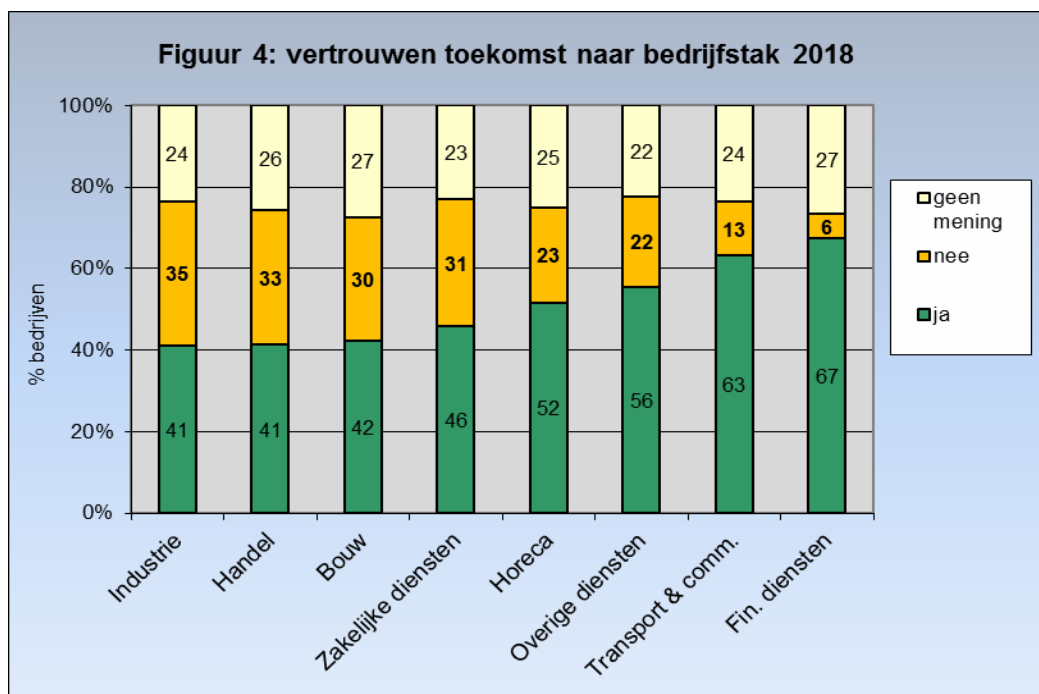

Figuur 3: vertrouwen in de toekomst

Vertrouwen in de toekomst op bedrijfstakniveau

Indien gekeken wordt naar de resultaten van het vertrouwen in de toekomst op bedrijfstakniveau bij de grotere bedrijfstakken dan zijn er ook deze periode weer vrij grote verschillen. Vooral bij de handel, industrie en bouw is het vertrouwen relatief laag; respectievelijk 41, 41 en 42 procent heeft aangegeven vertrouwen te hebben (zie figuur 4). Bovendien zijn er vooral bij de industrie en handel relatief veel bedrijven die expliciet hebben aangegeven géén vertrouwen te hebben in de toekomst: respectievelijk 35 en 33 procent.

Bij de bedrijfstakken transport & communicatie en financiële diensten zijn er relatief veel bedrijven die vertrouwen hebben in de toekomst. Met 63 en 67 procent van de bedrijven zitten zij duidelijk boven het gemiddelde. Opvallend daarbij is bovendien dat bij de financiële diensten slechts 6 procent heeft aangegeven géén vertrouwen te hebben in de toekomst.

Vertrouwen bij bouw, handel en horeca

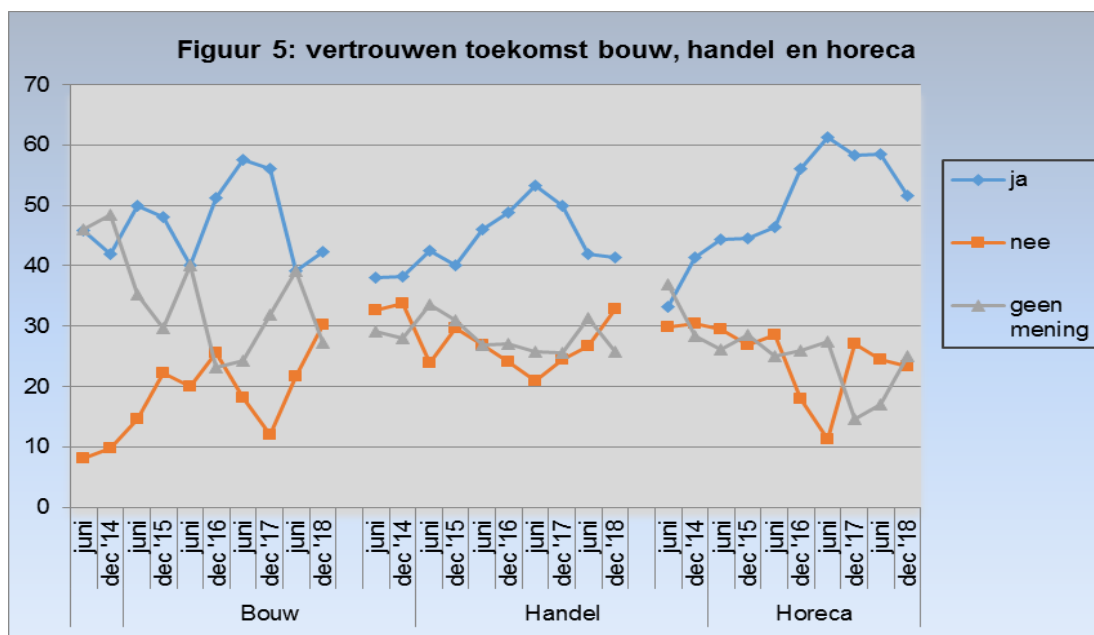
Bij de ontwikkeling van het vertrouwen in de toekomst is er speciaal naar drie voor conjunctuur en economie belangrijke bedrijfstakken gekeken, te weten de bouw, handel en horeca (zie figuur 5). De bouw is hier genomen vanwege de grote invloed op de conjunctuur, de handel vanwege het feit dat dit qua omzetten de grootste bedrijfstak is en horeca vanwege het grote economische- en maatschappelijk belang van toerisme.

Bij geen van deze drie bedrijfstakken is sprake van een verbetering van het vertrouwen in de toekomst. Wel zijn er een aantal duidelijke verschillen.

Bij de bouw is het vertrouwen in de toekomst de afgelopen periode, na een nogal scherpe terugval in juni, iets toegenomen en wel van 39 naar 42 procent. Opvallend genoeg hebben daarentegen duidelijk meer bedrijven aangegeven géén vertrouwen te hebben in de toekomst. Dit is toegenomen van 22 naar 30 procent.

Bij de handel is de situatie ten opzichte van de bedrijfstak bouw iets anders. Bij deze bedrijfstak is het vertrouwen vrijwel niet veranderd ten opzichte van juni 2018. Dit is met nog geen procentpunt afgenomen van 42 naar ruim 41 procent. Het percentage geen vertrouwen is ook hier toegenomen, van 27 naar 33 procent van de bedrijven.

De situatie bij de horeca laat een ander beeld zien. Daar is het relatief hoge percentage vertrouwen (59%) nu afgenomen naar 52 procent. Anderzijds is daar ook 'geen vertrouwen' iets afgenomen, van 24 naar 23 procent van de bedrijven.

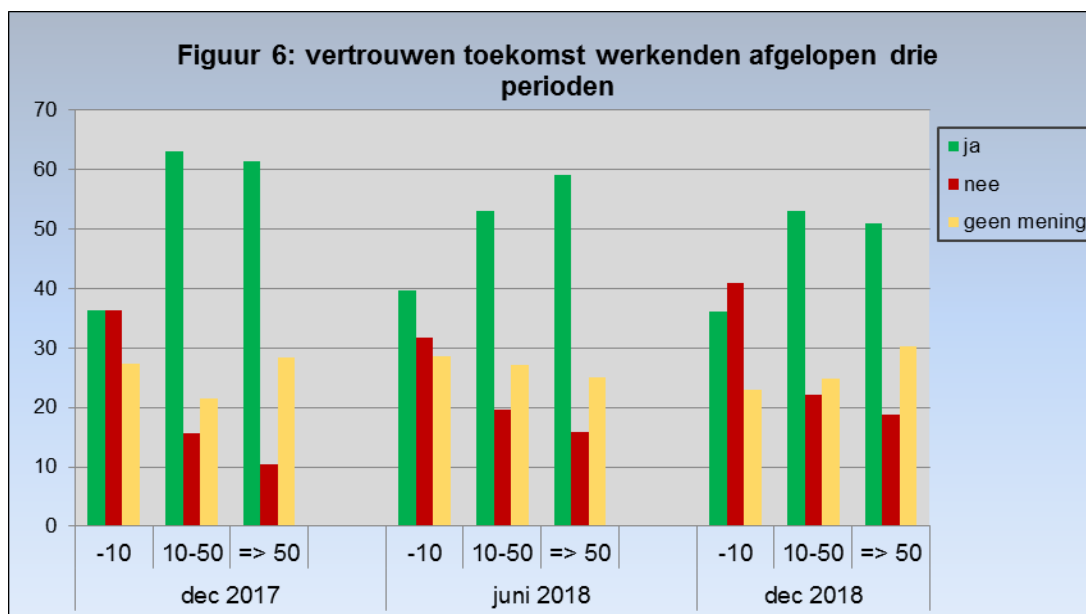
Vertrouwen naar grootte

Bij het vertrouwen in de toekomst naar het aantal werknemers van de bedrijven wordt een indeling gemaakt in 3 groepen, te weten 3 tot 10 werknemers (klein), 10 tot 50 werknemers (middelgroot) en 50 of meer werknemers (groot).

Zoals normaliter het geval, is gebleken dat bij de grotere bedrijven, vanaf 10 werknemers, duidelijk meer bedrijven vertrouwen in de toekomst hebben dan bij de kleine bedrijven (zie figuur 6). Het vertrouwen bij de kleine bedrijven is ook nu weer laag, slechts 36 procent van deze bedrijven heeft aangegeven dit te hebben. Dit is 4 procentpunten minder in vergelijking met juni 2018 (40%) en evenveel als gemeten in december 2017. Wat opvalt is dat er nu meer bedrijven hebben aangegeven géén vertrouwen te hebben in de toekomst; 41 procent. Een flinke toename ten opzichte van juni 2018 toen dit 32 procent was.

De middelgrote- en grote bedrijven hebben met respectievelijk 53 en 51 procent duidelijk meer vertrouwen in de toekomst. Opvallend daarbij is de afname van het vertrouwen bij de grote bedrijven ten opzichte van vorige periode; van 59 naar 51 procent.

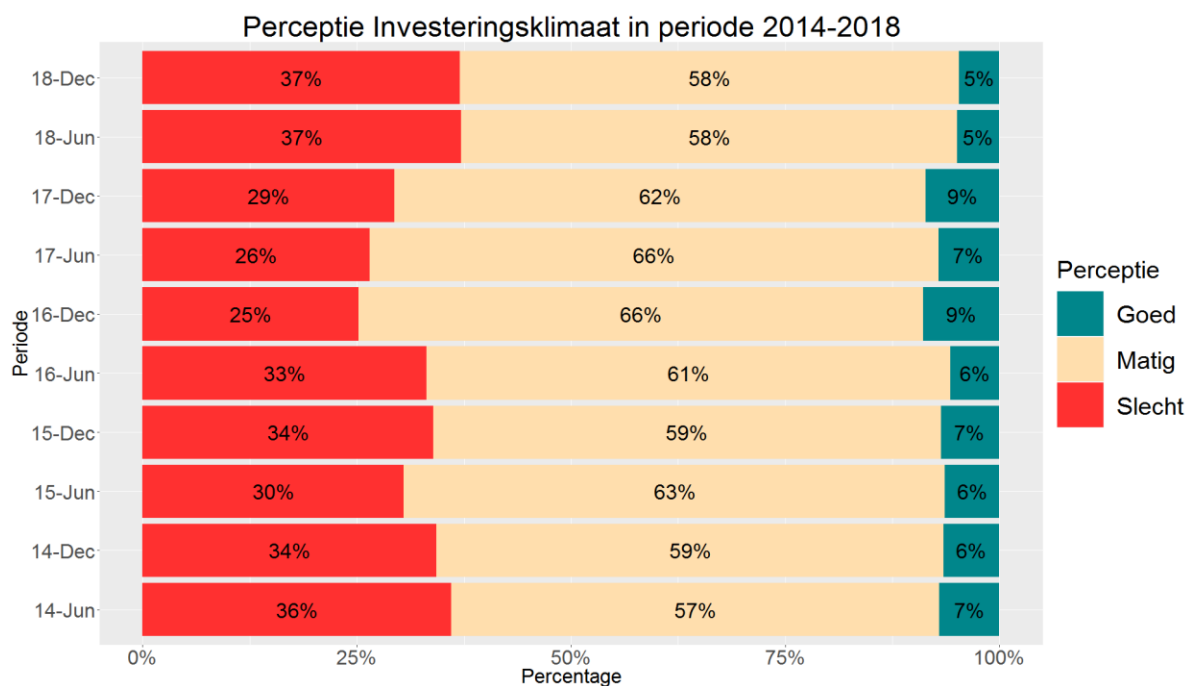
Net als bij de kleine bedrijven tot 10 werknemers is ook bij de middelgrote- en grote bedrijven het percentage 'geen vertrouwen' toegenomen. Dit echter in beperkte mate. Bij de middelgrote bedrijven heeft 22 procent aangegeven geen vertrouwen te hebben in de toekomst (was 20% in juni 2018). Voor de grote bedrijven bedraagt dat 19 procent (was 16%).

Mening ten aanzien van het investeringsklimaat

Het investeringsklimaat, ook wel genoemd ondernemersklimaat, is medebepalend voor het gaan doen van investeringen in een onderneming. Van belang zijn daarbij zaken als vertrouwen, rechtszekerheid, functioneren overheid, stabiel financieel- en politiek beleid, arbeidswetgeving, mate van corruptie en beschikbaarheid en kwaliteit van infrastructuur en productiefactoren. Een slecht investeringsklimaat kan leiden tot minder investeringen, minder economische activiteiten, minder werkgelegenheid en kapitaalvlucht.

De mening of perceptie ten aanzien van het investeringsklimaat in Curaçao is in vergelijking met juni 2018 niet veranderd (zie figuur 7). Het aandeel bedrijven dat heeft aangegeven het klimaat goed te vinden blijft met 5 procent onveranderd laag. Ook het percentage bedrijven wat heeft aangegeven het klimaat slecht te vinden is met 37 procent niet gewijzigd. Ook in de tweede helft van 2018 hebben de meeste bedrijven het investeringsklimaat beoordeeld als zijnde 'matig'. Dit is 58 procent gebleven.

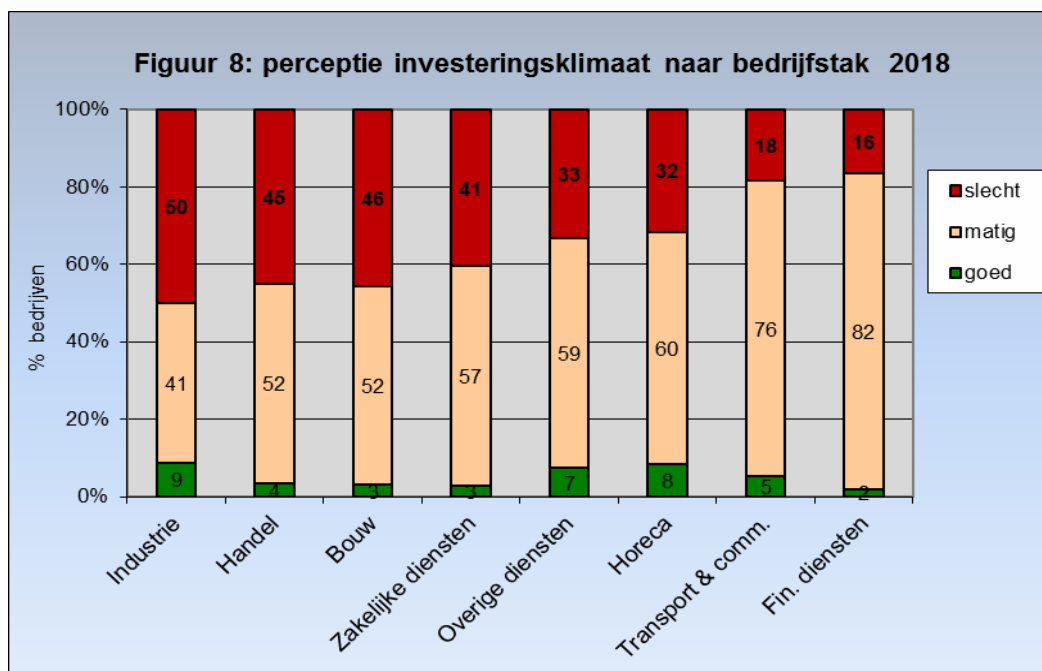

Figuur 7: perceptie investeringsklimaat

Mening investeringsklimaat op bedrijfstakniveau

Bij de perceptie van het investeringsklimaat op bedrijfstakniveau zijn ook hier de handel, industrie en bouw de bedrijfstakken met de minst positieve perceptie. Dit gemeten aan de hand van de hoeveelheid bedrijven in deze bedrijfstakken die het investeringsklimaat slecht vinden, respectievelijk 45, 50 en 46 procent (figuur 8). Opvallend genoeg is het percentage 'goed' met 9 procent het hoogste bij de industrie.

Ook hier is, net als bij het vertrouwen in de toekomst, de perceptie het meest positief bij de bedrijfstakken transport & communicatie en de financiële diensten. Dit met 76 en 82 procent van de bedrijven die het als 'matig' kwalificeren. Bij deze bedrijfstakken zijn tevens de percentages 'slecht' met 18 en 16 procent relatief laag.

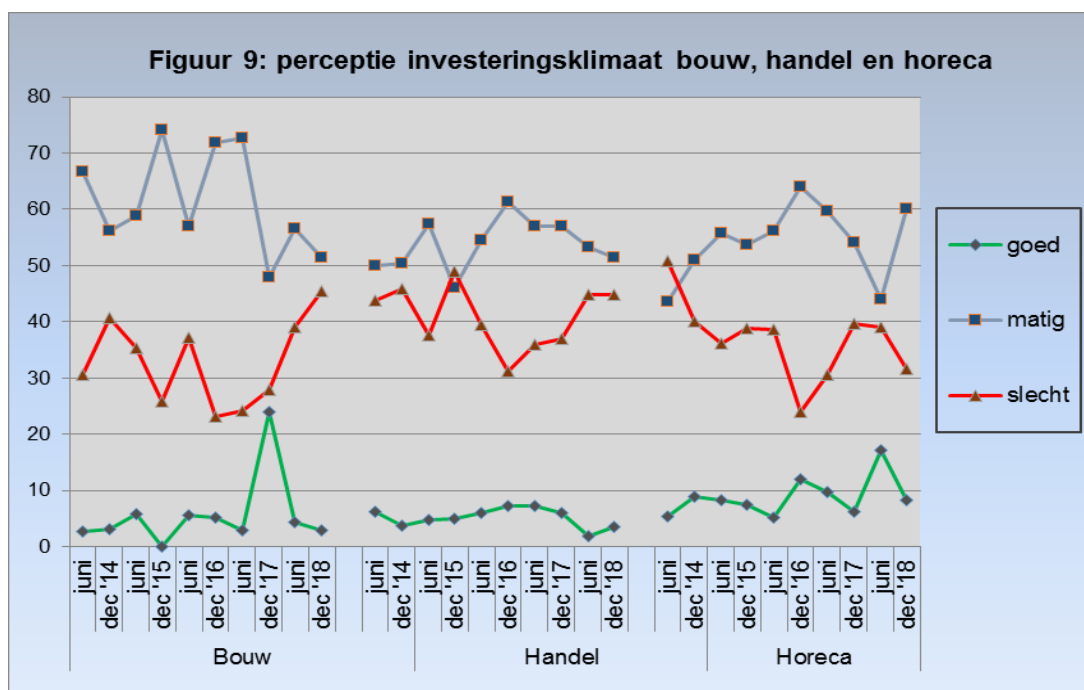
Mening investeringsklimaat bij bouw, handel en horeca

De ontwikkeling van het investeringsklimaat bij de drie bedrijfstakken bouw, handel en horeca laten ook hier, net als bij het vertrouwen, duidelijke verschillen zien.

Bij de bouw is de perceptie van het investeringsklimaat verslechterd (zie figuur 9). Meer bedrijven hebben aangegeven het investeringsklimaat slecht te vinden; dit percentage is toegenomen van 39 naar 46 procent van de bedrijven. Bovendien hebben minder bouwbedrijven aangegeven het investeringsklimaat matig en goed te vinden. Afgelopen december 2018 is ‘matig’ afgenomen van 57 naar 52 procent en ‘goed’ van 4 naar slechts 3 procent. Al met al is er dus sprake geweest van een ongunstige ontwikkeling bij de bouw.

Bij de handel is nauwelijks sprake van een verandering van de perceptie van het investeringsklimaat. ‘Slecht’ is hier met 45 procent onveranderd gebleven en het percentage respondenten ‘matig’ is gewijzigd van 53 naar nog geen 52 procent. Het aandeel ‘goed’ is met 2 procentpunt toegenomen van 2 naar 4 procent van de handelsbedrijven.

Het meest positief is de ontwikkeling bij de horeca waar de perceptie zich sinds juni 2018 enigszins heeft verbeterd. In de laatste helft van 2018 is het aandeel bedrijven welke het investeringsklimaat slecht vindt, verminderd van 39 naar 32 procent. Bovendien zijn hier nu meer bedrijven die het investeringsklimaat matig vinden. Dat percentage is sterk toegenomen van 44 naar 60 procent. Wel is de perceptie van ‘goed’, na een uitschieter in juni 2018, afgenomen van 17 naar 8 procent per december 2018.

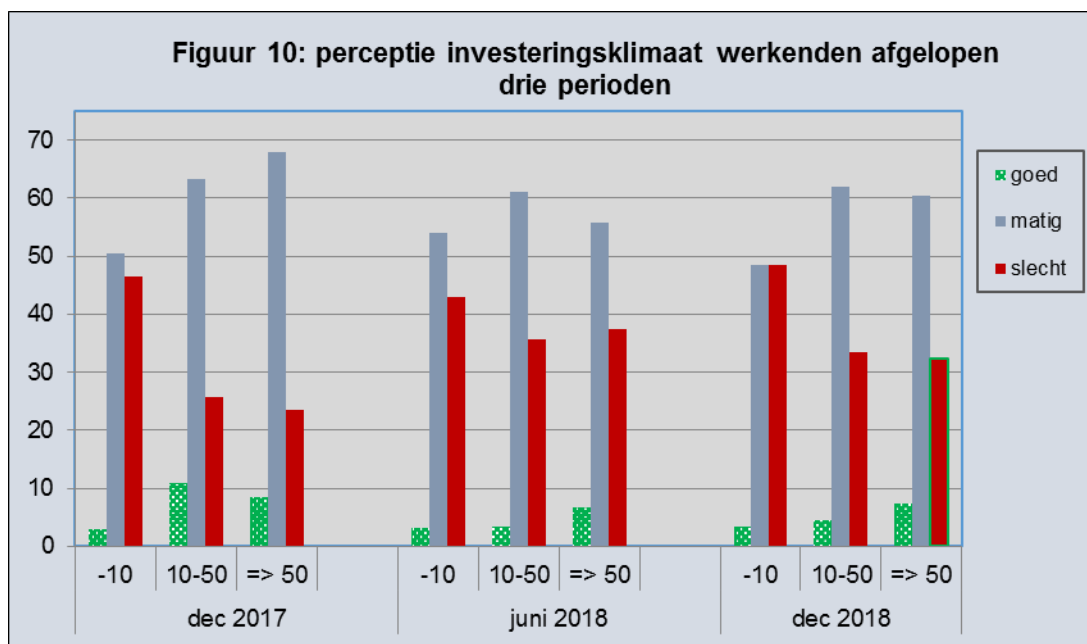

Mening investeringsklimaat naar grootte bedrijven

De perceptie van het investeringsklimaat als afgeleide van het aantal werknemers van de bedrijven laat net als bij vertrouwen in de toekomst duidelijke verschillen zien. Ook hier is bij de kleine bedrijven tot 10 werknemers (net als in vorige perioden) de perceptie minder gunstig dan bij de grotere bedrijven van 10 werknemers of meer (zie figuur 10).

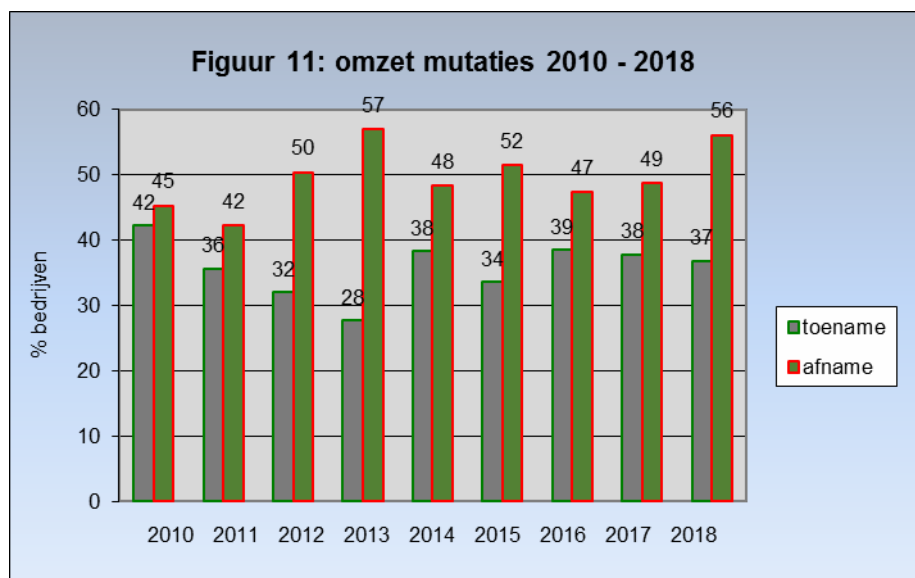
Bij de kleine bedrijven heeft een verslechtering van de perceptie van het investeringsklimaat plaats gevonden. Per december 2018 vindt 48 procent het investeringsklimaat slecht. In juni van dat jaar was dat nog 43 procent. Bovendien vinden minder kleine bedrijven het matig; 48 procent van deze bedrijven (was 54%). Bij de middelgrote- en grote bedrijven zijn deze percentages duidelijk gunstiger. Bij de middelgrote is 'matig' veranderd van 61 naar 62 procent en is 'slecht' afgenomen van 36 naar ruim 33 procent van de bedrijven. Bovendien zijn er iets meer middelgrote bedrijven die het investeringsklimaat als goed beschouwen. Dit is van 3 naar 5 procent gegaan.

Bij de grote bedrijven vanaf 50 werknemers is de perceptie nog gunstiger. Hier vinden 32 procent van de bedrijven het investeringsklimaat slecht (was 38%). Het percentage 'matig' is toegenomen van 56 naar 60 procent. 'Goed' is met 7 procent van de bedrijven onveranderd gebleven.

Omzetmutaties

De omzetmutaties geven inzicht in welke mate de omzet is veranderd in vergelijking met het voorgaande jaar. Bedrijven kunnen aangeven of de omzetten zijn toegenomen, dan wel afgenomen (zie figuur 11). In vergelijking met december 2017 is er een verslechtering opgetreden en is het percentage 'afname' van de omzet toegenomen van 49 naar 56 procent. Ergo; meer dan de helft van de respondenten heeft aangegeven een vermindering van de omzet te hebben gehad. Het percentage bedrijven waar de omzet is toegenomen is met precies 1 procent afgenomen van 38 naar 37 procent.

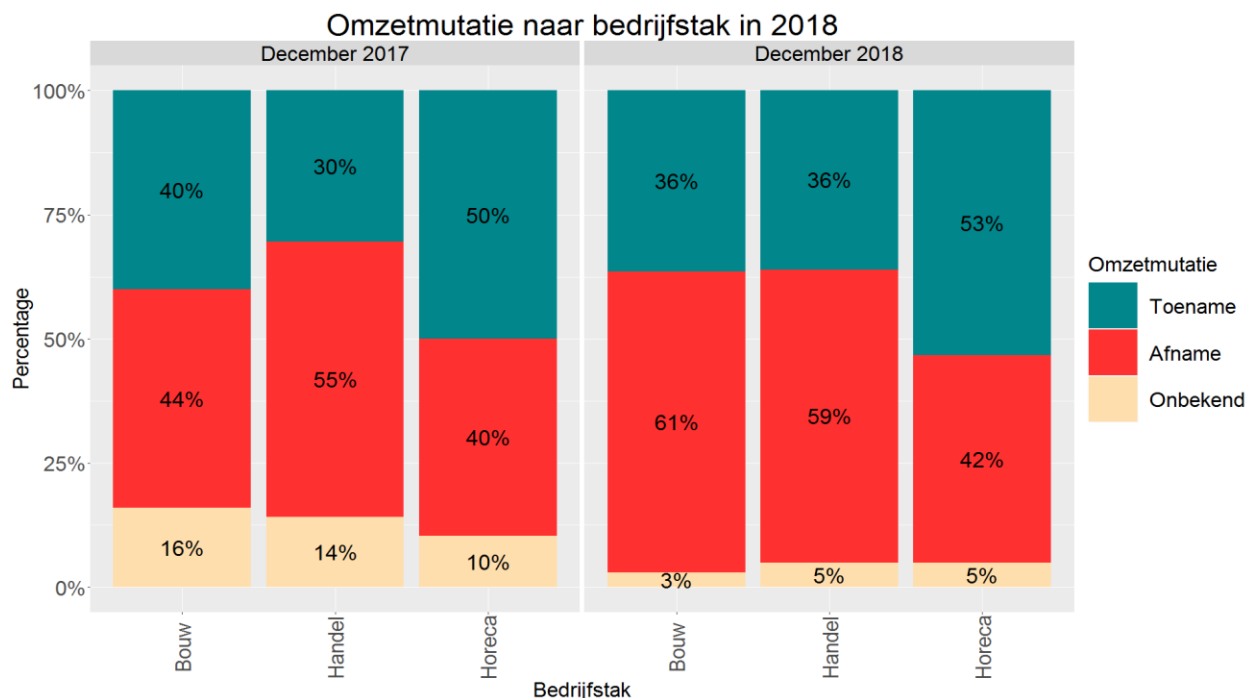
Omzetmutaties bij bouw, handel en horeca

Indien wordt gekeken naar de ontwikkeling van de omzetten over het afgelopen jaar bij de drie voor conjunctuur en economie belangrijke bedrijfstakken, bouw, handel en horeca, vallen duidelijke verschillen op.

Was er een verbetering van de omzetten bij de bouw te zien in 2017, afgelopen jaar is er van een verslechtering van de situatie sprake. Het aandeel 'toename omzetten' is in 2018 afgenomen van 40 naar 36 procent van de bedrijven (zie figuur 12). Bovendien zijn er duidelijk meer bedrijven met een afname van de omzetten. Dit percentage is toegenomen van 44 naar 61 procent. Aangenomen mag worden dat de afronding van de ruwbouw van het nieuwe hospitaal, in ieder geval deels, daar een verklaring voor kan zijn.

Bij de handel is van een andere situatie sprake. Daar hebben meer bedrijven aangegeven een stijging van de omzet te hebben gehad. Dat percentage is toegenomen van 30 naar 36 procent van de bedrijven. Opvallend is dat ook het aandeel 'afname' is toegenomen en wel van 55 naar 59 procent van de handelsbedrijven.

Bij de horeca hebben meer dan de helft van de bedrijven aangegeven dat er sprake is van een toename van de omzetten. Dit is ten gunste veranderd van 50 naar 53 procent. Ook hier hebben echter wat meer bedrijven te maken gehad met een daling van de omzetten; dit percentage is gewijzigd van 40 naar 42.

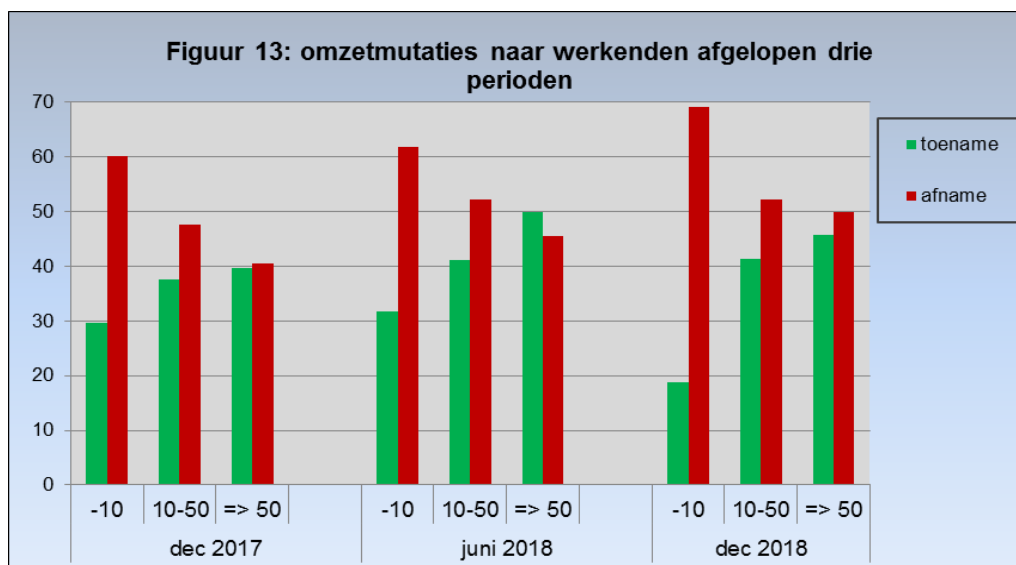
Figuur 12: omzetmutaties bouw, handel en horeca

Omzet naar grootte bedrijven

De verschillen in de mutaties van de omzet naar rato van het aantal werknemers van de bedrijven vallen wederom ongunstig uit voor met name de kleinere bedrijven (zie figuur 13). Bij de kleine bedrijven is er bij 19 procent sprake van een toename van de omzetten. De vorige twee perioden was dit rond de 30 procent. Ruim 69 procent heeft te maken gehad met een afname, een verslechtering in vergelijking met de 62 procent van de vorige periode juni 2018.

Bij de middelgrote bedrijven zijn deze percentages duidelijk beter en is er geen verandering opgetreden in vergelijking met juni 2018. Ruim 41 procent heeft daar een toename van de omzetten gehad en 52 procent een afname.

Bij de grote bedrijven vanaf 50 werknemers is er van een kleine verslechtering sprake en ligt het percentage toename omzet op 46 procent. Een achteruitgang van 4 procentpunten in vergelijking met juni 2018. De afname van de omzetten is bij de grote bedrijven met 50 procent ook wat slechter in vergelijking met de vorige. Toen bedroeg dit bijna 46 procent.

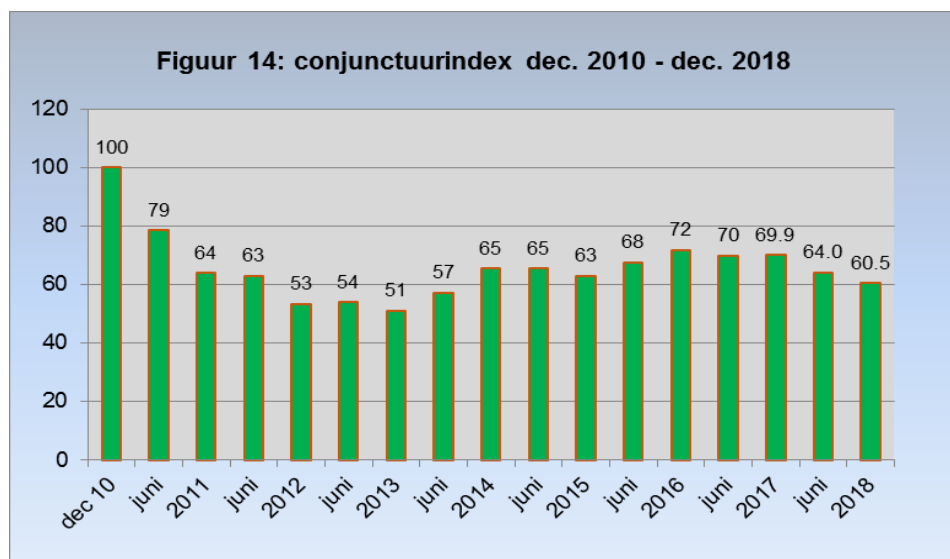

Conjunctuurindex

Conjunctuurindices in het algemeen geven een beeld van de stand van de economie, opgesteld op basis van indicatoren. In het geval van de conjunctuurindex voor Curaçao is dit gedaan aan de hand van gegevens van vertrouwen in de toekomst, de perceptie van het investeringsklimaat en de veranderingen van de omzetten (de omzetmutaties). Deze zijn geaggregeerd in de vorm van een samengestelde index waarbij 100 als beginpunt is genomen.

De resultaten van deze exercitie zijn grafisch weergegeven in figuur 14. De bedoeling is dat men met deze index een idee kan krijgen van het verloop van de conjunctuur. Dit niet in absolute termen, doch in relatieve termen. Hierdoor is op eenvoudige wijze, het bovenstaande in acht nemende, de trend van de conjunctuur zichtbaar.

Sinds eind 2010, na het opheffen van de Nederlandse Antillen en de totstandkoming van het Land Curaçao, vertoont de conjunctuurindex een afnemende trend (tot 51 in december 2013). Sindsdien is er van herstel sprake, met uitzondering van december 2015. Het tweede halfjaar van 2017 heeft dit herstel zich niet doorgezet en is het wederom (net als in juni 2017) op 70 punten uitgekomen. De afgelopen twee perioden is het afgenomen van precies 64 in juni naar 60,5 in december 2018.

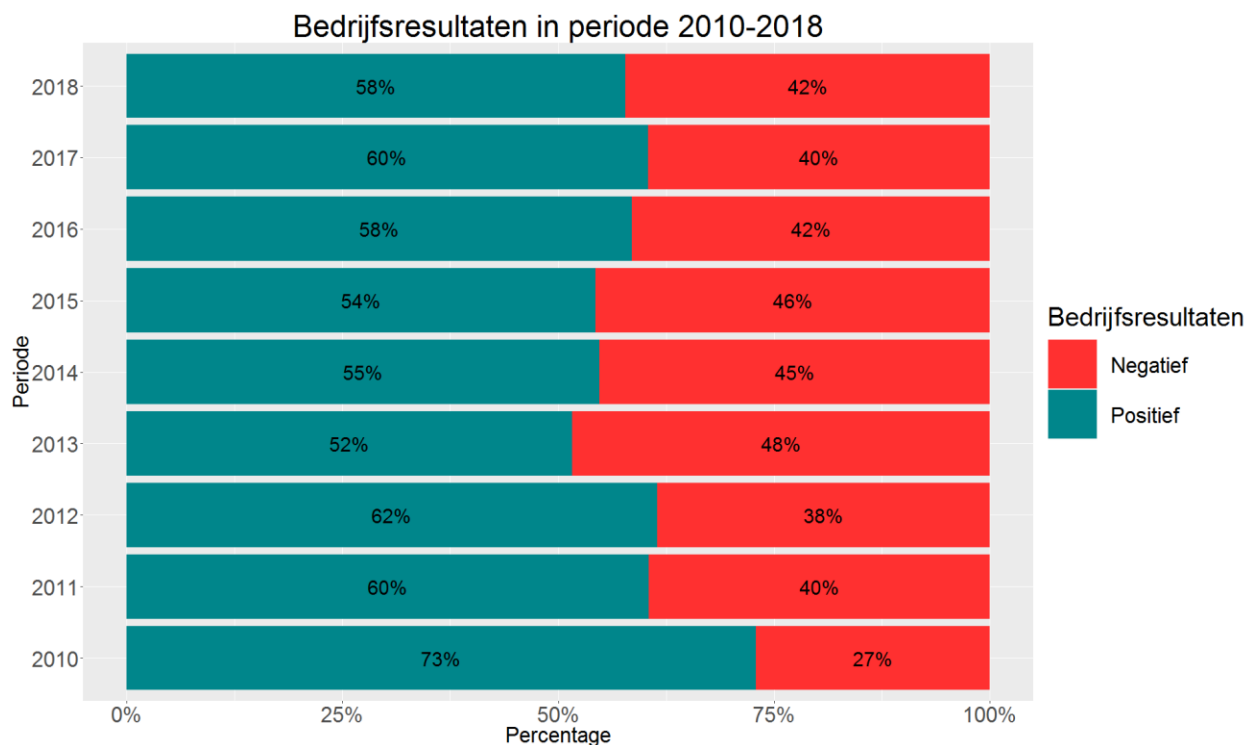

Bedrijfsresultaten

Het aandeel bedrijven welke het jaar 2018 met een positief bedrijfsresultaat heeft afgesloten is uitgekomen op bijna 58 procent. Dit is 2 procentpunten lager dan het bruto winstpercentage van december 2017 (zie ook figuur 15). Daarmee heeft de trend van stijging, sinds 2013, zich niet verder voortgezet.

Ruim 42 procent van de geïnterviewde bedrijven heeft afgelopen december aangegeven een negatief bedrijfsresultaat over 2018 te hebben behaald, een toename van 2 procentpunt ten opzichte van 2017. Helaas is het dus zo dat een hoog percentage bedrijven niet in staat is winst uit de onderneming te behalen.

Opgemerkt dient te worden dat deze percentages géén inzicht geven in de *omvang* van de bedrijfsresultaten en evenmin in eventuele faillissementen.

Figuur 15: bedrijfsresultaten

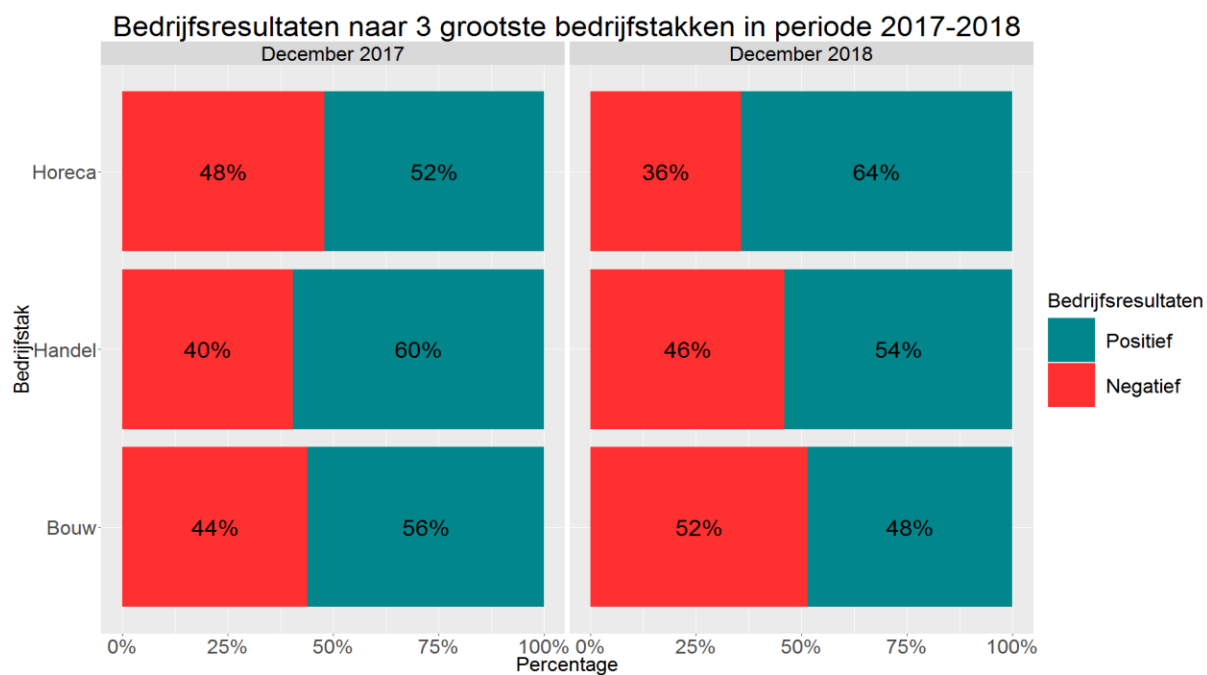
Bedrijfsresultaten bij bouw, handel en horeca

Indien wordt gekeken naar de ontwikkeling van de bedrijfsresultaten over de afgelopen 2 jaar bij de drie voor conjunctuur en economie belangrijke bedrijfstakken, bouw, handel en horeca, kunnen duidelijke verschillen worden waargenomen (zie figuur 16).

Bij de horeca ligt het brutowinstpercentage van 64 procent duidelijk boven het gemiddelde van 58 procent. Bovendien is het 12 procentpunten meer dan over 2017. Alleen de bedrijfstakken transport & communicatie en de financiële diensten hebben met 69 en 75 procent hogere winstpercentages.

Is het met de horeca voor wat de bedrijfsresultaten kennelijk relatief goed gegaan, bij de bouw is juist sprake geweest van een afname van het percentage bedrijven met een positief bedrijfsresultaat. Dat is afgenomen met 8 procentpunten van 56 naar 48 procent ten opzichte van december 2017.

Ook bij de handel is sprake geweest van een terugval van het percentage bedrijven met brutowinst. Dit is met 6 procentpunten afgenomen van 60 naar 54 procent per december 2018.

Figuur 16: bedrijfsresultaten naar bedrijfstak

Samenvattende opmerkingen

De opinies en bedrijfsresultaten van de conjunctuurenquête van december 2018 laten net als over het jaar 2017 een licht negatieve ontwikkeling voor het jaar 2018 zien. Toch heeft ruim 46 procent van de benaderde bedrijven aangegeven te hebben geïnvesteerd in de tweede helft van 2018. Ruim 2 procentpunten meer in vergelijking met juni 2018.

Van de bedrijven heeft 33 procent aangegeven dat er van investeringsbelemmeringen sprake is geweest, 2 procentpunten minder in vergelijking met juni 2018.

Het vertrouwen in de economie is in de tweede helft van 2018 iets verminderd. Het percentage bedrijven dat heeft aangegeven dat het verbeterd is, is afgenomen van 4 naar slechts 3 procent.

Het aandeel bedrijven dat heeft aangegeven dat het vertrouwen in de economie is verminderd, is met 42 procent wat hoger geworden. Het percentage ondernemers dat heeft aangegeven dat het vertrouwen gelijk is gebleven is wederom uitgekomen op 55 procent.

Vooraf bij de bouw, handel en industrie is het relatief gezien minder goed gesteld met het vertrouwen in de toekomst en ligt dit met ongeveer zo'n 41 procent duidelijk onder het gemiddelde. Bij transport & communicatie en de financiële diensten is het vertrouwen in de toekomst relatief goed.

Gebleken is ook afgelopen periode dat bij de grotere bedrijven vanaf 10 werknemers, duidelijk meer bedrijven vertrouwen in de toekomst hebben (zo'n 52%) dan bij de kleine bedrijven tot 10 werknemers. Daar is dat slechts 36 procent van de bedrijven waardoor er nu meer kleine bedrijven zijn die géén vertrouwen hebben, dan die wél vertrouwen hebben in de toekomst.

De perceptie ten aanzien van het investeringsklimaat is in vergelijking met juni 2018 niet veranderd en blijft wel weinig positief. Ook nu weer hebben de meeste bedrijven het beoordeeld als zijnde 'matig' (58%) en het percentage bedrijven wat 'slecht' heeft aangegeven is met 37 procent evenmin gewijzigd.

Ook hier zijn de bouw, handel en industrie de bedrijfstakken met de minst positieve perceptie. De perceptie bij transport & communicatie en financiële diensten is relatief goed.

Bij de kleine bedrijven heeft een verslechtering van de perceptie van het investeringsklimaat plaats gevonden. Per december 2018 vindt 48 procent het investeringsklimaat slecht. Ook vinden nu minder kleine bedrijven het matig, eveneens 48 procent.

Bij de middelgrote- en grote bedrijven zijn deze percentages duidelijk gunstiger. Bij de middelgrote is ‘matig’ vrijwel gelijk gebleven (62%) en is ‘slecht’ afgenomen naar ruim 33 procent van de bedrijven. Bij de grote bedrijven vanaf 50 werknemers is de perceptie gunstiger en vindt 32 procent van de bedrijven het investeringsklimaat slecht (was 38%). Het percentage ‘matig’ is toegenomen naar 60 procent.

In vergelijking met december 2017 is het percentage ‘afname’ van de omzet toegenomen naar 56 procent (bij de bouw van 44 naar 61%) en heeft nu aldus meer dan de helft van de respondenten een vermindering van de omzet gehad. Het percentage bedrijven waar de omzet is toegenomen is met 37 procent vrijwel gelijk gebleven.

In overeenstemming met het voorgaande blijkt uit de conjunctuurindex dat er in het jaar 2018 geen sprake is geweest van een gunstige ontwikkeling. De afgelopen twee perioden is het namelijk afgenomen van 64 in juni naar 60,5 afgelopen december.

Het aandeel bedrijven welke 2018 heeft afgesloten met een positief bedrijfsresultaat is met 2 procentpunten afgenomen naar 60 procent. Bij de horeca is het bruto winstpercentage met 64 procent relatief goed. Alleen de bedrijfstakken transport & communicatie en de financiële diensten hebben met 69 en 75 procent hogere winstpercentages. Bij de bouw is sprake geweest van een afname van het winstpercentage naar 48 procent van de bedrijven.